
ԲԱՆԿԱՅԻՆ ՀԱՄԱԿԱՐԳԻ ՆԵՐՁԻՆ ՀՍԿՈՂՈՒԹՅՈՒՆ ԵՎ ՈՒՍԿԵՐԻ ԿԱՌԱՎԱՐՄԱՆ ՄԻԱՍՆԱԿԱՆ ՇՐՋԱՆԱԿ

ԳՈՐԱՐ ՍԻՄՈՆՅԱՆ

Դայաստանի ֆինանսական համակարգում տեսակարար մեծ կշիռ ունի բանկային համակարգը, որին բաժին է ընկնում ֆինանսական համակարգի ակտիվների ավելի քան 90%-ը: Այդ իսկ պատճառով ֆինանսական համակարգի կայունության գնահատման տեսանկյունից առավելապես կարևորվում է բանկային համակարգի գործունեության ռիսկայնության բացահայտումն ու գնահատումը: Անհրաժեշտություն է առաջանում ձևավորել ֆինանսական համակարգի կարգավորման և վերահսկողության շարունակաբար զարգացող այնպիսի միջավայր, որը կապահովի ֆինանսական համակարգի ռիսկերի և զարգացման լավագույն համակցություն¹:

Ներքին հսկողությունը, որպես այդպիսին, գոյություն ունի ցանկացած քիչ թե շատ էական տնտեսական գործընթացում: Ցուրաքանչյուր կազմակերպության գործունեության մեջ զուտ գործառնական համակարգի հետ մեկտեղ գործում է ներքին վերահսկողությունը, որն ընդհանուր գծերով կանոնների, կանոնակարգերի, հաշվետվությունների և հաշվառման համակարգերի ամբողջություն է: Ներքին վերահսկողությունը կազմակերպության ռիսկերի վերահսկման գործիք է և ներառում է ռիսկերի կառավարման բնորոշ գժեր²:

Ներքին հսկողության արդյունավետ համակարգի կազմակերպումն անհնար է առանց ռիսկերի հսկողության: Բանկերի ներքին հսկողության համակարգի գործունեության արդյունավետությունը ենթադրում է բանկի գործունեության հետ կապված ռիսկերի սահմանում, ժամանակին բացահայտում, գնահատում և շարունակական կառավարում: Ներքին հսկողության մեխանիզմները անհրաժեշտ են վերանայել նոր կամ նախկինում հսկողությունից դուրս մնացած ռիսկերի հայտնաբերման դեպքում:

Բանկի հնարավոր ռիսկերը ներառում են ներքին և արտաքին հանգամանքներ, որոնք կարող են սպառնալ բանկի գործունեության անընդհատությանը կամ բացասական ազդեցություն ունենալ բանկի կապիտալի, ակտիվների, պասիվների և շահույթի վրա:

Բանկի կողմից ռիսկի իրականացվելիք վերլուծությունը նկատի է ունենում հավանական ծայրահետ հանգամանքների/իրավիճակների առկայությունը (սթրես սցենարներ, SWOT վերլուծություններ, ռիսկերի չափման հա-

¹Տես ՀՀ կենտրոնական բանկի 2012-2014 թթ. ռազմավարություն, www.cba.am

²Տես Ա. Խվանյան, Տ. Եսայան, Բանկային վերահսկողություն և առողջություն (սթրես սցենարներ, SWOT վերլուծություններ, ռիսկերի չափման հա-

- **ռազմավարական նպատակներ՝** բանկին աջակցելով՝ հասնել նրա առաքելությանը համահունչ բարձր արդյունքների,
- **գործառնական նպատակներ՝** բանկի ռեսուրսներն օգտագործելով արդյունավետ՝ ազդեցիկ կերպով իրականացնել գործարար և կառավարչական գործընթացները,
- **հաշվետվական նպատակներ՝** ապահովել նպատակային կամ պարբերական հաշվետվությունների արժանահավատությունը,
- **օրենսդրությանը հետևելու նպատակներ՝** գործել ընդունված օրենքներին, կարգերին, ներքին իրավական ակտերին համապատասխան:

Նպատակային ոլորտների դասակարգումը հնարավորություն է տալիս կենտրոնանալու բանկային տարբեր տեսակի ռիսկերի կառավարման վրա, տարբերակելու, թե յուրաքանչյուր դասի նպատակից ինչ կարելի է սպասել:

Քանի որ նպատակները վերաբերում են բանկի վերահսկողությանը ենթակա ռազմավարության, հաշվետվությունների, օրենքների ու կանոնակարգերի համապատասխանության հուսալիությանը, ուստի բանկային ռիսկերի կառավարումը հնարավորություն է տալիս երաշխավորելու, որ բանկի դեկավարությունն ու խորհուրդը ժամանակին և հավուր պատշաճ տեղեկացված են այն մասին, որ բանկը կանոնակարգված ձգուում է հասնել իր նպատակներին:

Բանկային ռիսկերի կառավարման բաղադրիչները

Գոյություն չունի ռիսկերի կառավարման միանման համակարգ բոլոր բանկերի համար: Պատճառն այն է, որ շուկայական պայմանները ու կազմակերպչական կառուցվածքները միմյանցից տարբերվում են: Յուրաքանչյուր բանկ, ըստ իր կարիքների և իրավիճակի, պետք է մշակի ռիսկերի կառավարման սեփական համակարգը, որը ուղիղ համեմատական է բանկի չափսերին, գործառնությունների բարդությանը և վերջիններիս տեսակներին ու աշխարհագրական տարածքներին: Սակայն գործընթացներում գոյություն ունեն որոշակի բաղադրիչներ, որոնք պարտադիր պետք է հաշվի առնեն ռիսկերի ճկուն կառավարում իրականացնելու համար: Այդ բաղադրիչներն են⁹:

1. Աերքին վերահսկող միջավայր, որը բնորոշում է բանկի յուրաքանչյուր ոլորտում ստեղծված միջավայրը, այսինքն՝ թե ինչպես է ռիսկն ընդունվում կազմակերպության աշխատակիցների կողմից, և ինչպես են նրանք արձագանքում: Ներքին միջավայրը ներառում է նաև ռիսկերի կառավարման և դրանց հավանականության փիլիսոփայություն, գործընթացներում արդարություն, բարոյական արժեքներ ստեղծելու և ապահովելու եականություն:

⁹ Տե՛ս «Բանկային ռիսկերի կառավարումը», Բանկի բաժնետերերի և խորհրդի ուղեցույց, Եր., 2003, էջ 18:

8. Ոիսկերի մոնիթորինգ. բանկի գործունեության դիմամիկ զարգացման նպատակով բանկին անհրաժեշտ է իրականացնել մոնիթորինգ և տալ գնահատականներ, որից կերևա, որ ռիսկերի կառավարման ամբողջ գործընթացը գտնվում է ընթացիկ և պարբերական հսկողության տակ, և անհրաժեշտության դեպքում կատարվում են ուղղումներ: Մոնիթորինգի հաշվետվությունները պետք է լինեն բավարար պարբերականությամբ, ճիշտ ժամանակին և հասու լինեն բոլոր այն անձանց, որոնք պատասխանատու են ռիսկերի կառավարման համար:

Բանկային ռիսկերի կառավարումը բնավ էլ սովորական գործընթաց չէ, երբ մեկ բաղադրիչը կարող է ազդել միայն հաջորդի վրա, այլ բազմակողմանի, կրկնվող այնպիսի գործընթաց է, որի դեպքում ցանկացած բաղադրիչ կարող է ազդել մյուսների վրա:

Բանկի նպատակների և ռիսկերի կառավարման միջև կապը

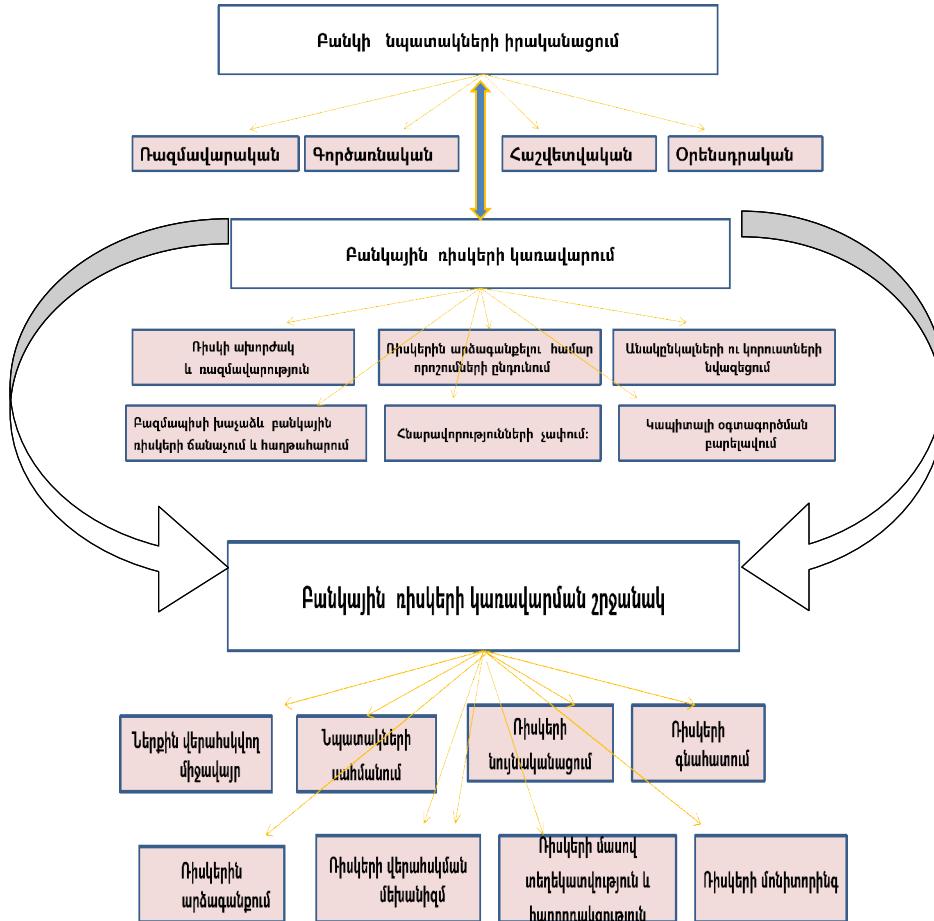
Գոյություն ունի ուղղակի կապ բանկի ռազմավարական, գործառնական նպատակների, հաշվետվությունների արժանահավատության, օրենսդրական համապատասխանության և բանկային ռիսկերի կառավարման միջև¹⁰: Բանկային ռիսկերի կառավարումը պետք է ներառի վերոնշյալ ութ բաղադրիչները, որպեսզի բանկը լիարժեքորեն հասնի ռազմավարական, գործառնական նպատակներին, հաշվետվությունների արժանահավատությանը և գործունեության համապատասխանությանը: Այսուսակ 1-ում ներկայացված է բանկի նպատակների իրականացման, ռիսկերի կառավարման և ռիսկերի կառավարման շրջանակի միջև առկա կապը:

Որպեսզի ռիսկերի կառավարումն իրականացվի արդյունավետ, թե ոչ, վերը նշված ութ բաղադրիչների վերահսկումը պետք է իրականացվի արդյունավետ: Այդ բաղադրիչներով կարելի է առւղիտի ենթարկել բանկային համակարգի կառուցվածքային և տարածքային ստորաբաժանումների, տարբեր բիզնես գործընթացների կառավարումը: Բաղադրիչներն արդյունավետ ձևով վերահսկելու դեպքում բանկի դեկավարության համար կարող է պարզ դառնալ, թե արդյոք բանկն իրականացնո՞ւմ է ռազմավարական նպատակները, աշխատակիցների կողմից պատշաճ կիրառվո՞ւմ են օրենքները, կարգերն ու ներքին իրավական ակտերը, արժանահավա՞տ են ներկայացվող հաշվետվությունները, նվազագույն մակարդակո՞ւմ են բանկային գործունեության գործընթացներում առկա թերություններն ու սխալները:

Եթե բոլոր գործընթացներում ռիսկերի կառավարումն իրականացվում է արդյունավետ և համակարգված ձևով, ապա բանկային ռիսկերը գտնվում են նվազագույն մակարդակում և լրջորեն վերահսկվում են:

¹⁰ Տե՛ս www.COSO.org

Աղյուսակ 1

Ռիսկերի կառավարման վերոնշյալ գործընթացը բանկի ներքին առևտի ստորաբաժանմանը օգնում է ստուգումներն իրականացնել ոչ միայն կենտրոնացած վերահսկման, գործարքների ճշտության և կարգերի համապատասխանության միջոցով, այլև հետևելու և տարբերակելու բանկի տարրեր ստորաբաժանումներում, տարրեր գործընթացներում առկա ռիսկերը, գնահատելու դրանց կառավարման արդյունավետությունը, կառուցելու ռիսկերի կառավարման արդյունավետ համակարգ, որը ներառում է հետևողական քաղաքականություն, գործընթացներ, աշխատակազմ և ներքին հսկողական համակարգեր:

ГОАР СИМОНЯН – Внутренний аудит банковской системы и единые рамки управления рисками. – Внутренние аудиторы играют важную роль в создании эффективной системы управления. Независимо оценивая систему внутреннего контроля, они повышают её эффективность. Часто внутренний аудит выступает в качестве мониторинга. Для сохранения своей независимости внутренние

аудиторы не должны брать на себя непосредственную ответственность за конкретные проекты и их осуществление. Чтобы повысить свою эффективность, банковской системе Армении нужно продвигаться от традиционного аудита к аудиту, основанному на оценке рисков, поскольку управление рисками – чрезвычайно важный инструмент контроля за деятельностью банковской системы.

GOHAR SIMONYAN – *Internal Audit of Banking System and United Framework of Risk Management.* – Internal auditors play an important role in evaluating the effectiveness of control systems. As an independent reporter to the top management, internal audit is able to assess the internal control systems implemented by the organization and contribute an ongoing effectiveness. As such, internal audit often plays a significant monitoring role. In order to preserve its independence of judgment Internal Audit should not take any direct responsibility in designing, establishing, or maintaining the controls it is supposed to evaluate. It may only advise on potential improvement to be made. To be more effective internal audit of Armenian Banking system should move towards from the Traditional audit risk approaches to the Risk-Based Audit approach. The above mentioned model will provide one step to prepare Risk Based Audit Plan, to assess the most risky entities of the bank.